

Мельничук І.І.

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПОБУДОВИ

У статті розглянуто особливості внутрішнього аудиту для страхових компаній. Визначено проблемні аспекти діяльності суб'єктів страхового бізнесу, що негативно позначаються на їх обліково-аналітичному забезпеченні. Запропоновано власну модель внутрішнього аудиту фінансових результатів страховика, яка враховує синергію необхідних складових: мету, суб'єкт, об'єкт, завдання, джерела інформації, організацію й методику аудиту та результат. Представлена модель базується на чотирьох проміжних етапах, на кожному з яких досліджується ряд питань, вирішення яких сприяє підвищенню результативності діяльності служби та компанії в цілому.

Ключові слова: страхові компанії, фінансові результати, внутрішній аудит, модель аудиту, етапи аудиту, синергія.

Постановка проблеми. Інтеграція України до світової спільноти значно розширила можливості ведення бізнесу вітчизняних суб'єктів господарювання. Поряд з цим суттєво зросли вимоги до їх діяльності, що пов'язано із запровадженням обов'язкового ведення обліку та складання звітності за міжнародними стандартами для представників фінансового ринку. Страхових компаній на законодавчому рівні зобов'язали проводити аудит річної звітності для підтвердження достовірності даних обліку та формування показників звітності. Такий аудит проводиться з залученням сторонньої організації, яка надає аудиторські послуги. Результатом зовнішнього аудиту є висловлення думки аудитора стосовно складеної звітності та ведення обліку компанії у висновку, який разом зі звітністю оприлюднюється на сайті страховика. Проте для виявлення поточних прогалин у веденні обліку компанії та аналізу її поточної діяльності одного такого аудиту недостатньо, що обумовлює необхідність пошуку дієвих засобів вирішення вказаних проблем. Одним з таких є рішення щодо створення та функціонування служби внутрішнього аудиту багатofункціонального призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах дії чинної нормативно-правової бази у сфері страхової діяльності проведення аудиту фінансових результатів даних суб'єктів є досить складним завданням, що обумовлює дискусії серед науковців та практиків. Аудит у страхових компаніях у свій час став об'єктом дослідження О.В. Бондаренко [1], О.О. Гаманкової [2], Т.О. Гарматій [3], В.С. Леня [4], Я.Б. Федорової

[6], Л.В. Шірінян [7] та ін. Враховуючи напрацювання вчених у дослідженнях проблем методичного забезпечення й організації аудиту в страхових компаніях, на сьогодні, зважаючи на потреби в інформації та вимоги до неї, низка окремих особливостей його проведення є досить актуальною.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення особливостей функціонування служби внутрішнього аудиту у страховій компанії та розробка його концептуальної моделі в частині фінансових результатів.

Опис основного матеріалу дослідження. Створення служби внутрішнього аудиту у страховій компанії як окремого структурного підрозділу передбачено розпорядженням Нацкомфінпослуг від 05.06.2014 р. № 1772 [5]. Вивчення зазначеного документа показало, що основні завдання служби направлені більше на проведення контрольних процедур у частині дотримання компанією нормативно-правової бази та сприяння побудови ефективної системи управління. Проте питання якості та достовірності ведення обліку в страховій організації не стали предметом уваги запропонованої служби. Тому виникає необхідність окреслення основних завдань служби внутрішнього аудиту компанії в контексті правомірності, повноти та своєчасності відображення в обліку основних результатів її діяльності.

Аналіз нормативно-правових актів та наукової літератури у сфері аудиту страховиків дозволив нам виділити спільні та відмінні риси між видами аудиту саме страхових організацій (табл. 1). Порівняння проведено за ключовими для аудиту ознаками: мети, об'єкта, суб'єкта, обов'язковості проведення, завдань та функцій аудиту, законодавчого регламентування, часового діапазону, підпорядкованості, користувачів інформації, залежності від керівництва компанії чи інших структурних підрозділів.

Порівняльна характеристика видів аудиту страховика*

Ознака	Вид аудиту	
	зовнішній (обов'язковий)	внутрішній
Мета	Висловлення думки про достовірність звітності та її подання відповідно до загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку	Підтвердження достовірності даних про фінансові результати компанії, які відображені у фінансовій звітності та виявлення резервів підвищення прибутку
Об'єкт	Фінансова звітність	Усі об'єкти обліку, діяльність структурних підрозділів, трудова дисципліна
Суб'єкт	Аудиторська фірма, аудитор	Служба внутрішнього аудиту (підрозділ або особа)
Обов'язковість проведення	Обов'язково провести після закінчення року	Обов'язковий
Завдання	Підтвердження достовірності, повноти річної фінансової звітності та перевірки фінансового стану компанії	Річне планування завдань служби внутрішнього аудиту, реалізація завдань згідно із затвердженим планом, своєчасне надання звітів, взаємодія із зовнішніми аудиторами тощо
Функції	Аналіз фінансового стану	Нагляд за поточною діяльністю, контроль за дотриманням законів, перевірка результатів поточної фінансової діяльності
Законодавче регулювання	Регламентовано на державному рівні	Відсутня чітка регламентація щодо проведення
Часовий діапазон	За попередній рік	Попередній і поточний періоди
Підпорядкованість	Не підпорядкований керівництву компанії	Підпорядкований вищому органу управління компанії
Користувачі інформації	Зовнішні й внутрішні користувачі	Внутрішні користувачі
Залежність	Не залежить від керівництва компанії	Не залежить від інших підрозділів компанії

* Авторська розробка

Узагальнена характеристика зовнішнього і внутрішнього аудиту показує, що кожен вид аудиту посідає значне місце в діяльності страхової компанії й характеризується своєю специфікою. Поєднуючи застосування різних видів аудиту, страховик може ефективно функціонувати не лише в короткостроковому періоді, а й на перспективу, оскільки під час їх проведення комплексно розглядається вплив багатьох факторів на діяльність компанії.

Вивчаючи діяльність страхових компаній, можна спостерігати певну специфіку, яка пов'язана з неспівпадінням у часі отриманих доходів з понесеними витратами. Наявність такої обставини вимагає підвищеної уваги до оцінки доходів і витрат, процесів формування фінансових результатів. Крім того, результати дослідження організаційно-методичного забезпечення у сфері обліку й звітності страховиків дозволяють зробити висновки, що:

– законодавча база у сфері ведення обліку доходів, витрат, фінансових результатів та складання звітності страховиками на сьогодні є досить неврегульованою;

– відсутні методичні розробки з практики виконання аудиту фінансових результатів та

фінансової звітності в умовах застосування міжнародних стандартів цими суб'єктами господарювання;

– відсутні типові форми документів з проведення аудиту в страхових компаніях.

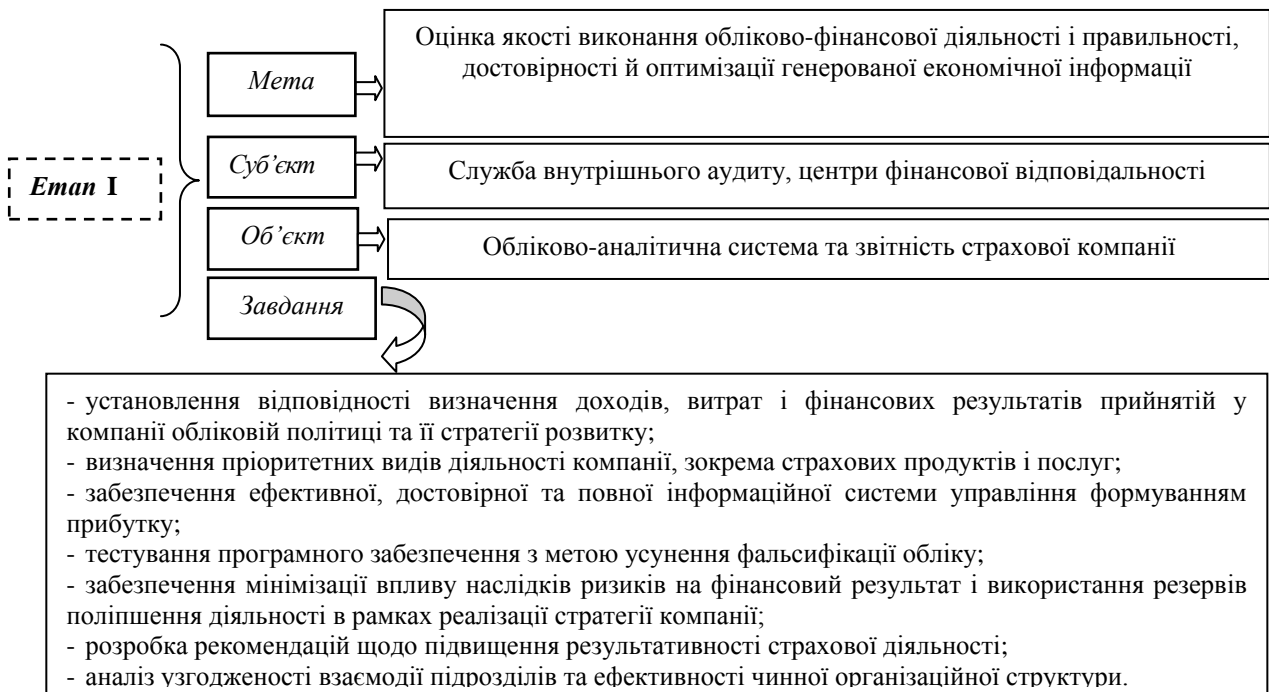
Наявність зазначених проблем негативно позначається на якості обліково-аналітичних процедур та наповнюваності показників звітних форм. Ураховуючи зазначене, дослідження проблемних питань внутрішнього аудиту фінансових результатів страхових компаній пропонуємо здійснювати, ґрунтуючись на певній моделі, елементи якої комплексно розкривають його особливості.

Вважаємо, що результативність діяльності служби внутрішнього аудиту в першу чергу залежить від поставлених мети та завдань, реалізація яких ґрунтується на організаційно-методичному забезпеченні та інформаційній базі. Таким чином, при побудові концептуальної моделі внутрішнього аудиту фінансових результатів пропонуємо виділити чотири проміжних етапи, на кожному з яких досліджується ряд питань, вирішення яких сприяє підвищенню результативності діяльності служби та компанії в цілому.

Перший етап є підготовчим (рис. 1), на якому

доцільно розглянути питання мети проведення аудиту, його суб'єкта, окреслити об'єкт дослідження та основні завдання. Завдання внутрішнього аудиту фінансових результатів

варто дещо розширити, зважаючи на потреби компанії та вимоги часу до діяльності господарюючих суб'єктів.

Рис. 1. Характеристика I етапу концептуальної моделі внутрішнього аудиту фінансових результатів страховика*

* Авторська розробка

Другий етап є аналітичним і передбачає дослідження джерел інформації, на базі яких буде формуватися масив даних для подальшої обробки службою внутрішнього аудиту. З метою забезпечення агрегованості даних основні джерела інформації пропонуємо представити за такими групами:

- система обліково-аналітичного забезпечення формування фінансових результатів;
- показники діяльності структурних підрозділів компанії;
- міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту;
- МСФЗ, МСБО, МСА;
- нормативно-правова база, внутрішні нормативні документи тощо.

Третій етап пов'язаний з організацією і методикою внутрішнього аудиту у страховій компанії. Оскільки застосовані процедури на даному етапі впливатимуть на отримані результати роботи служби, змістове наповнення етапу вбачається у:

- застосуванні системи комп'ютерного аудиту шляхом використання сучасних ІТ-інструментів;
- використанні методичних прийомів

аудиту;

- складанні плану та програми внутрішнього аудиту;
- формуванні й виконанні переліку аудиторських процедур;
- аналізі стану економічної безпеки компанії;
- запровадженні інструментів безпеки ІТ-інфраструктури;
- аналізі впливу чинників на формування прибутку;
- оцінці якості аудиторських послуг за МСА.

Четвертий етап запропонованої моделі характеризує результативність роботи служби внутрішнього аудиту. Оскільки фінансовий результат діяльності суб'єкта є показником, який використовується при розрахунку низки абсолютних і відносних показників, важливо правильно його розрахувати, враховуючи ряд факторів, що мають облікову природу. Тому, завдання служби внутрішнього аудиту, викладені у п. 3 розділу III Порядку проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах [5], доцільно доповнити при розробці внутрішнього положення про службу внутрішнього аудиту страхової компанії

наступними складовими:

- визначення достовірності формування фінансових результатів;
- виявлення резервів за видами діяльності страхувика та надання рекомендацій щодо усунення недоліків у його роботі;
- планування перспективних напрямів розвитку компанії;
- підготовка інформації для контролюючих органів і аудиту.

Зазначені пропозиції дозволять покращити якість управління страховою компанією та визначити пріоритетні напрямки її розвитку у короткостроковому періоді та на перспективу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, побудована модель враховує синергію необхідних складових: мету,

суб'єкт, об'єкт, завдання, джерела інформації, організацію й методику аудиту та результат. Її використання забезпечує ґрунтовну оцінку стану системи обліку й дотримання законодавчих норм, зокрема в частині фінансових результатів та виділення проблемних або пріоритетних напрямів розвитку компанії. Кожна складова моделі є досить важливою і потребує підвищеної уваги, оскільки від її трактування залежить кінцевий результат аудиторської перевірки.

Перспектива подальших досліджень вбачається у розробці основних етапів внутрішнього аудиту для таких об'єктів обліку як страхові резерви, операції зі страхування та перестраховування тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. В. Облік та аудит діяльності страхових компаній: методика та організація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О.В. Бондаренко. – Київ, 2009. – 24 с.
2. Гаманкова О. О. Облік і аудит у страхових організаціях : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / О.О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2004. – 183 с.
3. Гарматій Т. О. Облік та аудит в страхових компаніях : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Т. О. Гарматій. – Тернопіль : 2004. – 180 с.
4. Лень В. С. Облік і аудит у страхових організаціях : [навч. посіб.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 408 с.
5. Про затвердження Порядку проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах [Електронний ресурс] : Розпорядження Нацкомфінпослуг 05.06.2014 р. № 1772. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0885-14>.
6. Федорова Я. Б. Організація та методика аудиту страхових компаній : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Я. Б. Федорова. – Одеса, 2009. – 23 с.
7. Шірінян Л. В. Фінансовий аудит страхувика як метод контролю і регулювання діяльності страхової компанії / Л. В. Шірінян // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 7 (134). – С. 114-119.

REFERENCES

1. Bondarenko, O. V. (2009). *Oblik ta audyt diyal'nosti strakhovykh kompaniy: metodyka ta orhanizatsiya* [The accounting and auditing activity of insurance companies: the methodological and the organization]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Hamankova, O. O. (2004). *Oblik i audyt u strakhovykh orhanizatsiyakh* [Accounting and audit of insurance organizations]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
3. Harmatiy, T. O. (2004). *Oblik ta audyt v strakhovykh kompaniyakh* [Accounting and audit in insurance companies]. Ternopil' [in Ukrainian].
4. Len', V. S. (2009). *Oblik i audyt u strakhovykh orhanizatsiyakh* [Oblik i audyt u strakhovykh orhanizatsiyakh]. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya vnutrishn'oho audytu (kontrolyu) u finansovykh ustanovakh: Rozporyadzhennya Natskomfinposluh 05.06.2014 r. № 1772 [The procedure of internal audit (control) in financial institutions : order from June 5 2014, № 1772]. (2014, June 5). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0885-14> [in Ukrainian].
6. Fedorova, Ya. B. (2009). *Orhanizatsiya ta metodyka audytu strakhovykh kompaniy* [Organization and Methods of Audit in Insurance Companies]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
7. Shirinyan, L. V. (2012). *Finansovyy audyt strakhovika yak metod kontrolyu i rehulyuvannya diyal'nosti strakhovoyi kompaniyi* [Financial audit of the insurer as a method of control and regulation of the insurance company] *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini – The formation of market relations in Ukraine*, 7, 114-119 [in Ukrainian].

Одержано 15.03.2017 р.